

Ο ΝΟΥΜΑΣ

ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ

ΠΟΛΙΤΙΚΗ-ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ-ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ

Δ.Π.ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΧΡΟΝΟΣ Γ'.

ΑΘΗΝΑ, Κυριακή

12 του Θεοῦτου 1905

ΓΡΑΦΕΙΑ:

Ὁδὸς Οἰκονόμου ἀριθ. 4 — ΔΡΙΘ. 132

ΣΤΟ ΦΥΛΛΟ ΔΗΜΟΣΙΕΥΟΥΝΤΑΙ:

Κ. ΘΕΟΤΟΚΗ: Ἐνα πολιτικὸν γράμμα.

Γ. ΚΑΛΟΣΓΟΥΡΟΥ: Ὁ Οὐγγολῖνος τοῦ Δάντη.

ΦΡΑΓΚ. ΔΕ ΣΑΝΚΤΙΣ: Ὁ Οὐγγολῖνος τοῦ Δάντη.

Κ. ΠΑΛΑΜΑ: Σκῆπτροι καὶ δεῖλοι στίχοι—Περσασμένο καλοκαίρι—Τὰ χέλια.

ΣΠ. ΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗ: Τὸ Δίκιο.

ΕΙΡ. ΔΕΝΤΡΙΝΟΥ: Τὸ ψέμα.

ΚΡΙΔΟΦ: Τὰ δυὸ Βαρέλια (μετὰφρ. Περιγαλιῆ).

ΜΗΤΣΟΥ ΑΝΘΕΜΗ: Ἡ κατὰ τὴν σφουγγαράδων (δηγήμα).

ΜΑΝΙΟΥ ΛΕΛΟΥΔΑ: Ὁ ἀνθρωπόλυκος.

Ε. ΖΕΙΛΕΡ: Ὁ χριστιανικὸς κόσμος.

Α. Α. Νεκρικὸς διάλογος.

ΦΑΙΝΟΜΕΝΑ ΚΑΙ ΠΡΑΜΑΤΑ — Ο,ΤΙ ΘΕΛΕΤΕ — ΧΩΡΙΣ ΓΡΑΜΜΑΤΟΣΗΜΟ κτλ. κτλ.

ΕΝΑ ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΓΡΑΜΜΑ

Κρασσαδες τὴν 2 Ἰουνίου 1905.

Ἀγαπητὲ φίλε,

Ἐφ' ὅς ἐ τηλεγράφος μὲς ἔφερε τὴν θλιβερὴν ἐκδήση τῆς δολοφονίας· ἡ ἐντύπωσή μου ἐστάθηκε μεγάλη καὶ πικρὴ πολὺ, ὅχι καθαρὰ γὰρ τὴν ἀπανθρωπιά τῆς πράξης, (γιατὶ ἀπὸ κενὸ οἱ ἀναρχικοὶ μὲς ἐσυνείθησαν σὲ τέτοιαις λογῇς καμώματα), ἀλλὰ γιατί ὁ θάνατος τοῦ γέροντα εἶνε σήμερα συμφορὰ ἐθνική, ποῦ καθε πατριώτης, καθε φιλελεύθερος, πρέπει ἀπὸ καρδίας νὰ συναιστανθεῖ καὶ νὰ τὴν κλάψει.

Εὐκόλα μπορεῖ καθένας νὰ μοῦ ἀποδείξει, πῶς ἡ πολιτικὴ τοῦ σκοτωμένου ἐστάθηκε γιομάτη σφάλματα, γιομάτη ἀδυναμίες χαραχτήρα, γιομάτη ἀναποχαισιστικότητα, ἀλλὰ κανένας, ποῦ νὰ μὴν τυφλώνεται ἀπὸ ἰδιωτικὸ συμφέρον ἢ κομματικὴς προλήψεις, δὲν μπορεῖ νὰ ἀρνηθεῖ τὴν ἀπέραντη τιμιότητα τοῦ ἀνθρώπου, τὴν γκαρδικὴ λατρεία του γὰρ τὴν ἐλευθερίαν τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, τὸ σέβας ποῦ ἔθερε γὰρ ἐκείνον, ὅπως μόνον ἓνας δημοκράτης καὶ ἐλεύθερος μπορεῖ νὰ συναισθάνεται, ἔχοντας βαθεῖα ριζωμένη τὴν πίστη στὴν ἐσότητα τῶν ἀτόμων, καὶ στὴν ἀπλότητα τοῦ λαοῦ, ποῦ ἀφ' αὐτοῦ δὲν εἶνε παρὰ ἓνα μέρος τοῦ ὁργανισμοῦ του.

Καὶ ὁ γέροντας εἰλεγε συχνὰ στὰ ἐνθουσιασμένα πλῆθη· ἡ ἐξουσία του δὲν ἐπ' ἡγάζε παρὰ ἀπὸ τὴν θέληση ποῦ κόσμου· ὅχι ἀπὸ τὸ στέμα, ὅχι ἀπὸ κα-

ταχθόνια μπερδέματα, ἀπὸ ἀγορές τῆς συνείδησης τῶν ἀντιπροσώπων τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς, ἀπὸ ντροπαρνὲς συνθηκολογίες, ἀπὸ πλεχτάνες τυραννικῆς ποῦ σκοπὸ ἔχουν ν' ἀφανίσουν τὴς φιλελεύθερες ἰδέες γὰρ νὰ θρονιάσουν ἀντὶς τοὺς μίαν ἀνήθικη ἀριστοκρατικὴ ἱεραρχία ποῦ ἀργὰ ἢ γλῆγορα θὰ πνίξει τὸν περήφανο χαραχτήρα τῆς φυλῆς μας, γὰρ νὰ τὸν παραδώσει στὰ χεῖρα τῆς ἀπολυταρχίας. Ὁ γέροντας ἔξερε πῶς μόνον ἡ δημοκρατία ἐμποροῦσε νὰ φέρει μπροστὰ τὸν ἑλληνικὸν λαὸν καὶ μὲ τὸ νοῦ του ἐκοίταζε πάντα τὰ βουνὰ τῆς πολυπαθῆς Κρήτης, τὰ λαγγάδια τῆς Ἡπείρου, τὰ δρυμὰ καὶ τὰ φαράγγια τῆς Μακεδονίας, ὅπου στενάζουν οἱ δοῦλοι ἀδερφοὶ μας, καὶ τὰ βρέχουν μὲ τὸ αἷμα τοὺς, τὰ καλὰ πηληκάρια ποῦ θυσιάζουν τὸν ἑαυτοῦ τοὺς στὴν πατρίδα.

Τέτοιαις ἦσαν οἱ ἰδέες τοῦ γέροντος, καὶ ἀπὸ ἀφ' ὧς ἐπ' ἡγάξαν ὅλας τοὺς οἱ πράξεις καὶ ἀφ' ὧς τὰ σφάλματά του. Δὲν ἔχει κανεὶς παρὰ νὰ τὸν παραβάλλει μὲ τοὺς ἀνάξιους πρόμαχους τῆς ἀνήθικης ἀριστοκρατίας τοῦ τόπου μας γὰρ νὰ ἰδεῖ τὴν διαφορά. Τρεῖς πρωθυπουργοὶς ἔλαβε ὁ συνονόματός μου, καὶ οἱ τρεῖς εἶνε στιγματισμένες ἀπὸ κλειψίς· πρῶτα πρῶτα ἡ Στυμφαλία, ἔπειτα τὰ μεταλλεῖα καὶ σὲ τέλος τὰ λαχεῖα τοῦ ἐθνικοῦ στόλου· ὅλοι τὴς γνωρίζουν· καὶ δὲ μχυρίζουν μόνον τὰ ἐγκλήματα τοῦτα τὴν ἄθλια πολιτικὴν του, ἀλλὰ καὶ ὅ,τι ἄλλο ἔστησε στὸν τόπον μας δὲν ἦταν παρὰ γὰρ καταστροφή· τὸ μολόγησε κα' ὁ ἴδιος πῶς εἶχε ἀπατηθεῖ ὅταν ἐπολλαπλασιάζε τὰ ἔξοδα μὲ τοὺς καινούριους νομοὺς, τὰ δικαστήρια, τὰς περιττὰς θέσεις, ποῦ τὸ κράτος δὲν ἐδυνάτου νὰ διατηρεῖ. Μὰ δὲν ἦταν σφάλμα μόνον, παρὰ ἐγκλημα· δὲν μποροῦσε νὰ μὴ ξέρει ἀποτελέσματα· ὅμως ἀφ' ὧς τότες homi novus στὴν Ἑλλάδα ἐσκέοιτο πῶς ἔτσι ἐθεμελίωνε κόμμα (καὶ τὸ κατὰφερε) σπαταλώντας τὰ δημόσια χρήματα, καὶ ἱκανοποιούσε ἔτσι μίαν ἀνάγκη τοῦ χαραχτήρα του, τὴν ἀνάγκη ποῦ καθε τύραννος αἰσθάνεται μέσα του, νὰ κυβερνάει καὶ νὰ ἐξουσιάζει.

Ἀριστοκράτης, ὅχι ἀπὸ γέννηση, ἀλλὰ ἀπὸ ἐλλειψη φυσικὴ τῆς συνείδησός του, ἐστοχάστηκε μὲ προσωρινὴ καλοζωία νὰ σκλαβώσῃ γὰρ τὸν ἑαυτοῦ τοῦ τὸ γένος, κα' ἐκλάμψε τὰ φαῦλα στοιχεῖα τοῦ λαοῦ, τοὺς ἀνθρώπους ποῦ ἐπαγγελά τοὺς εἶνε τὸ ἐγκλημα καὶ ἡ ἀνηθικότητα. Ὅταν πρώτη φορὰ ἐβγήκε δῆμαρχος στὴν Κέρκυρα, ἡ φροντίδα του ἦταν νὰ συστήσῃ στὸν τόπον τοῦ ἓνα δεῦτερον Monte carlo· οἱ πατριῶτες τότες τὸν ἐμπόδισαν κα' ἐφώναζαν γὰρ τὴν ἀτίμωση τοῦ ὁμορφότερου νησιοῦ τῆς Ἑλλάδας μας· ἀλλὰ ἀπὸ τότες ὅλον τὸν καιρὸ τῆς πολιτικῆς ζωῆς του ἐργάστηκε γὰρ τὸν ἴδιον σκοπὸ, καὶ πρωθυπουργὸς ἦταν ὅταν πρόπερσι ὁ δῆμος τῶν Κερκυραίων ἐσυμφώνησε μὲ τοὺς ξένους ἀντιπροσώπους τῆς ρολίνας· στὸν ἴδιον καιρὸ τὰ χαρτοπαί-

χτεῖα στὴν Ἀθήνα καὶ στὸ Φάληρον ἐλυσσαμανοῦσαν, μὲ τὴν προστασία τῆς Κυβερνήσεώς του οἱ ἰδιοχτῆτες τοὺς ἐπλούτιζαν.

Καὶ νὰ τότες ἀνέθηκε ὁ σεβαστὸς γέροντας, γὰρ νὰ χαλάσῃ μ' ἓνα του χρυσὸ λόγον τὸ πλούσιον μὰ ντροπαρὸν οἰκοδόμημα τῆς ἀτιμίας, καὶ τοῦ μελόταν ἓνας ἀπὸ τοὺς προστατευμένους τῆς Κυβερνήσεως τοῦ ἄλλου, νὰ τοῦ δώσῃ μὲ τὸ μαχαίρι σκληρὸ θάνατον, μὰ καὶ τὸ στεφάνι κα' ὅλας τοῦ μαρτύριου, ποῦ τὸν ἀνεβάζει στοὺς κόσμους τῶν ἡρώων, ὅπου τρέχει τὸ ἀθάνατον νερό.

Κ. ΘΕΟΤΟΚΗΣ

Ο ΟΥΓΓΟΛΙΝΟΣ ΤΟΥ ΔΑΝΤΗ

ΚΟΛΑΣΗ—Ἄσμα τριακοστὸ δεῦτερον

Εἶχε μακρύνουμε ἀπὸ κείνον, ὅταν εἶδα 124
δυὸ σὲ μὴν τρύπα παγωμένους, σ' ἓνα τρόπο
ποῦ ἡ μὴν τῆς ἄλλης κεφαλῆς ἦταν καπέλο·
καὶ ὅπως ἓνας ψωμὶ κατατρώγει ἀπὸ πείνα, 127
ἔτσι ὁ ἀποπανιὸς τὰ δόντια εἶχε στὸν ἄλλο
ἐκεῖ ποῦ τὸ μυαλὸ καὶ ὁ κοῦτικας συρμύζουν.
Μὲ τρόπον ὅχι ἀνόμοιον ἔφαγε ὁ Τυδέας 130
τοῦ Μενελάου μ' ἄγριο πείσμα τὰ μηλίγγια
παρὰ πῶκανε αὐτὸς σὲ καύκαλον καὶ σ' ἄλλα.
«Ὡ σὺ ποῦ μ' αὐτὸ δείχνεις τ' ἄσπλαχνον σημεῖον 133
μίσος σ' αὐτὸν ἀπάνου π' ἄγρια τρώγεις, τίς μου». εἶπα ἐγὼ, «τὸ γιατί, μ' αὐτὴ τὴν συμφωνία·
ὅτι ἀνίσως μὲ δίκιον κλαίγεις γὰρ κείνον, 136
γνωρίζοντας ποιοὶ εἶστε κα' ἐκείνου τὸ κρίμα,
ἀντίχαρη στὸν κόσμον ἀπάνου νὰ σοῦ δώσω,
ἂν θάνατος τὴ γλώσσα πρὶν δὲ μοῦ ξεράνη». 139

Ἄσμα τριακοστὸ τρίτον

Ἀπὸ τ' ἄγριο φαγὶ τοῦ ἐσέκωσε τὸ στόμα
αὐτὸς ὁ ἀμαρτωλὸς, σφραγίζοντας τὸ ἀπάνου
στῆς κάρας τὰ μαλλιά ποῦ πίσω εἶχε χαλάσει.
Ἦστερ' ἄρχισε· «Θέλεις νὰ ζυπνήσω πόνον 4
ἀπελπισμένον, ποῦ πλακώνει τὴν καρδίαν μου
καὶ ὁ στοχασμὸς τοῦ μόνου, πρὶν λόγον νὰ βγάλω.
Ἄλλ' ἂν τὸ μίλημά μου μέλλῃ νὰ ναι σπῶρος, 7
στὸν προδότη ποῦ τρώγω στίγμα νὰ καρπίσῃ,
νὰ μιλῶ θὰ μ' ἰδῇς μαζί καὶ νὰ δακρύζω.
Ποιὸς εἶσαι δὲ γνωρίζω, μήτε μὲ τί τρόπο 10
ἔχεις ἔρθῃ ἐδῶ κάτου, ἀλλὰ καθὼς σ' ἀκούω,
βέβαια Φλωρεντινὸς μοῦ φαίνεται πῶς εἶσαι.
Πῶς ἤμουν ζῶντας μάθε ὁ κόμης Οὐγγολῖνος 13
καὶ αὐτὸς ποῦ βλέπεις ὁ ἀρχιεπίσκοπος Ρουγγέρης·
τῶρ' ἄκου γιατί τέτοιος γελιτὸνὰς τοῦ εἶμαι.
Ὅτι ἐξαίτιας τῶν ἀχρεῶν λογισμῶν του, 16

για νὰ τοῦ δώσω πίστη, φυλακὴ μου δώσαν
καὶ θάνατο, δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ ἱστορήσω.
Ὅμως αὐτὸ ποῦ δὲν μπορεῖς νὰ χῆς ἀκούση, 19
τὸ πόσο ἀπάνθρωπος ἐστὶν ὁ θάνατός μου,
θ' ἀκούσης τώρα, καὶ θὰ ἴδῃς ἂν μ' ἔχει βλάβη.
Μικρὸς φεγγίτης μέσα στ' ἄφωτο κλουβί μου, 22
ποῦ ἀπὸ μένα βαστᾷ καὶ τ' ὄνομα τῆς πείνας,
κι ὅπου κι ἄλλους ἀκόμα μέλλεται νὰ κλείσουν,
πολλὰ ἀπ' τὴν τρύπα του φεγγάρι μου εἶδε 25
ὡς τὴ στιγμή πῶκαμα ἐγὼ τὸν κακὸν ὕπνο,
ποῦ τῆς μοῖρας ποῦ μοῦ μελλ' ἔσχισε τὴ σκέπη.
Ἐφαινόταν μου αὐτὸς πρωταρχηγὸς τὸ λυκο 28
νὰ κυνηγᾷ καὶ τὰ λυκόπουλα στὸ ὄρος,
ποῦ στοὺς Πιζάνους κρῖνει τὴ θωρίκ τῆς Λούκας.
Μὲ γοργές καὶ παράξενες πεινασμένες σκύλες, 31
Γουαλάνδους καὶ μαζὶ Σισμόνδους καὶ Λανφράνκους
στὸ μέτωπο εἶχε στήση ἐμπρὸς γιὰ τὸ κυνήγι.
Σὲ λίγο δρόμο μου φαινόταν κουρασμένοι 34
πατέρας καὶ παιδιὰ, καὶ τὸν σκυλιῶν τὰ δόντια
σουβλερὰ τὰ πλευρά τους ἐβλεπα νὰ σχίζουν.
Ὅταν ἐξύπνησα πρὶν φέξ' ἡ ἄλλη μέρα, 37
ἄκουσα κ' ἐκλαίγαν στὸν ὕπνο τὰ παιδιὰ μου,
ποῦ ἦσαν ἐκεῖ μαζὶ μου, καὶ ψωμί ζητοῦσαν.
Ἄμετρα σκληρὸς εἶσαι ἂν δὲν πονῆς καὶ τώρα 40
νὰ συλλογιέσαι τί μνημονῦνται τῆς καρδιάς μου·
κι' ἂν δὲν κλαῖς, σὲ τί ἄλλο συνήθης τὸ κλάμα;
Ἦσαν πλιά ξυπνητὰ κ' ἐσίμωνεν ἡ ὥρα 43
ποῦ τὴ θροφὴ μας συνηθούσαν νὰ μᾶς φέρουν,
κ' εἶχε ὁ καθένας μας τοῦ ὀνείρου του τὸ φόβο.
Κι ἔκουσα ἐγὼ τοῦ φριχτοῦ πύργου νὰ καρφώνουν 46
τὴν ἀποκάτου θύρα· στῶν παιδιῶν μου τότε
κοίταζα τὴς θωρίδες δίχως μιλιὰ νὰ βγάλω.
Δὲν ἐκλαίγα ἐγὼ· τόσο μέσα εἶχα πετρώσει· 49
ἐκλαίγαν μόνο ἐκεῖνα, κι ὁ μικρὸς μου Ἀνσέλμος
εἶπε· «Κοιτᾷς ἔτσι, πατέρα μου, τί ἔχεις;»
Ὅμως δὲν ἔρριξα ἐγὼ δάκρυ, οὐδ' ἀποκρίθην 52
ὅλη αὐτὴ τὴν ἡμέρα, οὐδὲ τὴν ἄλλη νύχτα,
ὅσο π' ὁ ἄλλος ἥλιος μὲς τὸν κόσμον ἐδῶκε.
Μόλις ἀχτίδα λίγη ἐμπῆκε στὴ θλιμμένη 55
φυλακὴ καὶ σὲ τέσσερες ὄφεις ἐμπρὸς μου
εἶδα ἐγὼ τὴ δική μου τὴ θωρίκ τὴν ἴδια,
καὶ τὰ δύο μου χεῖρα ἐδάγκασ' ἀπὸ πόνο,
κι αὐτὰ, λογιζόντας πῶς ἔκανα ἐγὼ τοῦτο 58
ἀπὸ πείνα, μὲ μιᾶς ὁλόρθα ἐσηκώθηκαν
κ' εἶπαν· «Τόσος, πατέρα, ὁ πόνος μας δὲ θᾶναι
ἀνίσως φᾶς ἐσὺ ἀπὸ μᾶς· σὺ μᾶς φοροῦσες 61
τὴς ἄθλιες τοῦτες σάρκες, σὺ ξεσάρκωσέ μας».
Ἦσυχασα ἐγὼ τότε μὴ τ' ἀποπικράνω. 64
Τὴ μέρ' αὐτὴ, τὴν ἄλλη ἄφωνα ἔμειναμ' ὅλοι.
Ἄχ! γῆ σκληρὴ, γιατί δὲν ἔνοιζες ἐμπρὸς μας;
Ἀφοῦ στὴν τέταρτην ἡμέρα εἴχαμε φθάσει, 67
μοῦ περ' ἐμπρὸς ὁ Γάδος ἐκπλωτὸς στὰ πόδια,
«Πατέρα», λέγοντας, «γιατί δὲ μὲ συντρέχεις;»
Ἐμεινε αὐτοῦ νεκρὸς. Κι ὅπως ἐμὲ σὺ βλέπεις, 70
εἶδα κ' ἐγὼ τοὺς τρεῖς νὰ πέφτουν ἕνας ἕνας
τὴν πέμπτην μέρα καὶ τὴν ἕκτην, καὶ κατόπι
ἔρχισα πλιά τυφλὸς νὰ ψάχνω στὸ καθένα, 73
καὶ τρεῖς τᾶραξα ἡμέρες πεθαμένα· τέλος
καὶ σ' ἐμένα τὸν πόνο ἐπρόλαθεν ἡ νῆστεια».
Μόλις ἔσωσε αὐτὰ, μὲ μάτια ἀγριωμένα 76
τὴν ἄθλια ξαναπῆρε κάρα μὲ τὰ δόντια
ποῦ σὰ σκυλιοῦ σφιχτὰ στὸ κόκκαλο ἐμπηχτήκαν.
Ὡμὲ ξεντρόπιασμα ὦ Πιζα τῶν ἀνθρώπων 79
τῆς πανώριας γῆς, ὅπου τὸ σὶ ἀντηχάει,
ἂν οἱ γύρω σου τόποι ἀργοῦν νὰ σὲ παιδέψουν,
ἄς κινηθοῦν μαζὶ Καπραία καὶ Γοργόνα 82
κι ἔς προβάλλουν φραγμὸ τοῦ Ἄρνου μὲς τὸ στόμα,
τόσο ποῦ αὐτὸς σ' ἐσὶ κάθε ψυχὴ νὰ πνίξῃ·
κι ἂν ὁ Οὐγολίνος ἦταν ἄκουσμα πῶς σ' εἶχε 85
προδώσῃ μὲ τὰ κάστρα, σὺ δὲν ἔπρεπ' ὅμως

σ' ἕνα τέτοιο σταυρὸ νὰ βάλῃς τὰ παιδιὰ του·
ἀθώους ἔκαν' ἡ ἡλικία τους ἡ νέα 88
τὸν Οὐγουταῖο, ὦ νῆα Θήβα, τὸ Μπριγάτα,
καὶ τοὺς ἄλλους ποῦ πρὶν τὸ ἄσμα μου ὀνομάζει.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΑΔΟΣΓΟΥΡΟΣ

ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΥ ΔΕ ΣΑΝΚΤΙΣ

Ο ΟΥΓΟΛΙΝΟΣ ΤΟΥ ΔΑΝΤΗ

Κατεβαίνοντας στὸ πηγάδι, ὅπου εἶναι οἱ προδό-
τες, βρίσκουμε ἕναν ἄλλον ποιητικὸν κόσμον τῆς Κό-
λασης τοῦ Δάντη. Ἐκεῖ ποῦ παιδεύονται οἱ ἄσωτοι
καὶ οἱ δυναστικοί, εἶναι τὸ βασίλειον τῶν μεγάλων
χαρακτήρων καὶ τῶν μεγάλων παθῶν, εἶναι ἡ τρα-
γωδία· ἐκεῖ ἀπαντοῦμε τὴ Φραγκίσκα, τὸ Φαρινάτα,
τὸν Καβαλλάντη, τὸν Πέτρο Delle Vigne, τὸ Σιέρ
Μπρουνέτο Λατίνη, τὸν Καπανία. Στὸ Malebolge
ὅπου παιδεύονται οἱ δολεροί, τὸ πάθος γίνεται κα-
κία, ἡ δύναμη κακωσύνη· τὸ κακὸν ἡ ἡ ἀμαρτία
δὲν ἔχει ἐκεῖ τὴν πηγὴν του σ' ἕνα ὀρυκτικὸν κί-
νημα τῆς ψυχῆς, ἀλλὰ σὲ μίαν συνθήσιν παλαιω-
μένην, σ' ἕνα κίνημα σχεδὸν μηχανικόν, ποῦ λίγο δι-
φέρει ἀπὸ κίνημα ζώου, ὥστε δὲν ξέρεις ἂν ἐκεῖ ὁ
ἄνθρωπος εἶναι ἄνθρωπος ἢ ζῶον. Ὁ ἥρωας τοῦ κω-
μικοῦ αὐτοῦ καὶ χυδαίου κόσμου εἶναι ὁ Βάννης Φού-
τσης, ποῦ λέγει γιὰ τὸν ἑαυτοῦ·

... Ὁ Βάννης Φούτσης εἶμαι
τὸ ζῶον, καὶ ἡ Πιστόττα ἔξω φωλιά μου ἐστῆθη.

Κόλαση. Ἀσμα XXIV. 126

Ἐδῶ, στὸ πηγάδι ποῦ εἶναι οἱ προδότες, μὲς τὸ
βάθος τῆς Κόλασης, ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον ζῶον πέφτουμε
στὸν ἄνθρωπον παγῶν, στὸν ἄνθρωπον πέτρα, σ' ἕναν
κόσμον ὅπου ἀγᾶλι ἀγᾶλι τὸ κίνημα σβέννεται, ὡς
ποῦ ἡ ζωὴ χάνεται ὁλότελα. Ἡ Κόλαση σ' αὐτὸ τὸ
ὑστερο μέρος μου παρασταίνει εἰκόνα ἑνὸς μόνου ἀτό-
μου κακοποιῶν, ποῦ τὸ ἀναπαράζον πρῶτα καὶ τὸ
ὀρθεῖον τὰ πάθη, ποῦ ὑστερὰ μεταμορφώνονται σὲ
κινήματα μηχανικά, κι αὐτὰ πάλι· στὰ ντροπια-
σμένα γράμματα μεταμορφώνονται σ' ἐπιθυμίες ἀδύ-
ναμες. Εἶναι ἡ ἱστορία τοῦ κακοῦ ποῦ πρῶτα ἀνχι-
νᾷ ὅλα τὰ πάθη, καὶ μὲ καιρὸ αὐτὰ γίνονται κα-
κίες καὶ συνθήσεις, ὡς ποῦ ἡ ψυχὴ κατατριμμένη
κουτιάει καὶ ξεμωραίνεται. Ὁ ἄνθρωπος στὸ ἰδεῶ-
δες τοῦ τρέξιμο περνᾷ ἀπὸ τὴν κόλαση στὸν πα-
ράδεισον, ἀπὸ τὴ σάρκα στὸ πνεῦμα· ἡ κόλαση εἶναι
ὁ κόσμος τῆς σάρκας καὶ τὸ προχώρημά του εἶναι
ὁπισθοδρομικόν, εἶναι ἕνα ἀδιέξοτον σκοτεινίασμα ποῦ
παθαίνει τὸ πνεῦμα, ὡς ποῦ στὸ ὑστερο ὁλότελα
σβέννεται. Τὸ πηγάδι ποῦ εἶναι οἱ προδότες εἶναι αὐτὸ
τὸ ὑστερο στάδιο, καὶ εἶναι καθαυτὸ ὁ θάνατος τοῦ
πνεύματος, τὸ καθαρὸ γένην, ἀφοῦ ἔλειψε λίγο λίγο
κάθε χάρις ζωῆς ἐσωτερικῆς.

Οἱ ἀρχαῖοι ἐπαράστησαν αὐτὴ τὴν ἱστορικὴν
στιγμὴν στὸν πόλεμον ποῦ σταίνοιν οἱ γίγαντες, τὰ
παιδιὰ τῆς γῆς, καὶ ὁ Δίας, ὁ νοῦς, φύση οὐράνια
κατώτερη ἀπ' αὐτοὺς σὲ δύναμιν καὶ σὲ μεγαλό-
τητα φυσικὴν, ποῦ τοὺς νικᾷ μὲ τ' ἀστροπελεῖν, τὸ
γέννημ' αὐτὸ τῆς νόσῃς του....

ποῦ ὁ Δίας φοβερίζει
ἀπὸ τοὺς οὐρανοὺς ἀκόμη δταν βρονταῖ.

Μ' αὐτὸ τὸ μῦθον συμφωνᾷ ἡ βιβλικὴ ἱστορία
τῶν ἀγγέλων ποῦ ἀποστάτησαν ἐναντία στὸν Ὑ-
ψιστον. Κ' ἐδῶ, στὸ πρῶτον ἔμπα τοῦ πηγαδιοῦ, βρί-
σκουμε τοὺς γίγαντες, καὶ πρὸς τὸ τέλος τὸν Ἐω-
σφόρον· μυθολογία καὶ γραφὴ συμπίπτουν, φανερώ-
ματα μιᾶς μόνῃς ιδέας. Οἱ γίγαντες εἶναι ἀλυσοδε-
μένοι· ὁ Ἐωσφόρος εἶναι θεόρατος σάρκας σωρὸς ἀ-

δειανὸς ἀπὸ νόσην· δὲν εἶναι σ' αὐτοὺς ἄλλη ζωὴ
παρὰ ὕλην, μήτε ποίηση ἄλλη παρὰ κείνη τῆς
ὕλης, τὸ γίγαντιον, ὁ ὄγκος, σάρκα σωριασμένη σὲ
σάρκα, σάρκα μονάχη. Οἱ γίγαντες ἀπὸ τ' ἀφᾶλι
κι ἀπάνου εἶναι τριάντα τρανὲς παλάμες· ἐνὸς τὸ
πρόσωπον εἶναι μακρὸν καὶ χοντρὸν σὰν τὴν κουκουράρα
τ' Αἰ Πέτρου στὴ Ρώμῃ (1)· ὁ Ἀνταῖος παρομοιά-
ζεται μὲ τὴν Καριζέντα (2). Ὁ Ἐωσφόρος εἶναι
ἕνας γίγαντας τριπλὸς, μὲ τρεῖς κεφαλὰς κ' ἔξι
βραχίονες, μεγάλᾳ αὐτὰ μονάχα ὅσο ἕνας γίγαντας·
εἶναι ἡ ποίηση τῆς ὕλης. Ἡ καλύτερα, ἐδῶ δὲν εἶναι
καθαυτὸ ποίηση, μήτ' ἐκείνη ποῦ προέρχεται ἀπὸ
τὸ ὕψος τοῦ μεγάλου ποσοῦ· ἐπειδὴ ἡ μεγάλη ἐ-
κείνη κ' ἐξαφνὴ ἐντύπωση, ποῦ γεννιέται ἀπὸ τὴς γί-
γαντινῆς ἀναλογίας, ἐδῶ ἀδυνατίζει καὶ θαρρεῖς κα-
ραβωσυντρέβεται σὲ συμβολικὰς λεπτομέρειας, ὅπου
ἡ προσοχὴ διασκορπίζεται. Βασιλεύει ἡ ἀλληγορία·
ὁ ἀναγνώστης, ποῦ καμμία ἐντύπωση δὲν τὸν ἀπο-
τραβᾷ, βρᾶναι ὅλα τὰ δυνατὰ του γιὰ νὰ ζητήσῃ τὸ
νόημα σὲ κάθε μερικὴ λεπτομέρεια· ὥστε οἱ γίγαν-
τες καὶ ὁ Ἐωσφόρος εἶναι καλλίον σημεῖα ἰδεῶν, παρὰ
ἀληθινὰ καὶ ζωντανὰ πραγματικότητες. Γιατί ὁ
Ἐωσφόρος ἔχει τρεῖς πρόσωπα· γιατί τὸ κάθε πρό-
σωπον ἔχει χρῶμα ξεχωριστό; καὶ τί δηλοῦν ἐκεῖνα
τὰ χρώματα; γιατί ὁ Ἀνταῖος μόνος ἀπ' ὅλους
τοὺς γίγαντες εἶναι λυμένος; Καὶ γιατί οἱ γίγαντες
μοιάζουν μὲ πύργους; Εἰσφουρνῶν ὅλα γιὰ τὸ
τὰ συζητοῦν οἱ σχολιογράφοι κ' ἔμειναν τὸ μόνον ποῦ
μᾶς κινεῖ σ' αὐτὰς τὴς εἰκόνας δίχως ποίηση. Τὰ
πρόσωπα, ἄδεια ἀπὸ πνεῦμα, εἶναι καθαρά σημεῖα
ἰδεῶν, μορφὲς ὁλωσθιόλου συμβολικῆς. Ὅσοι λοιπὸν,
καθὼς ὁ Λαμαρτίν καὶ ὁ Λαμενέ, κατακρίνουν τὸν
Ἐωσφόρον τοῦ Δάντη καὶ τὸν βρίσκουν τόσο παρακί-
ατον ἀπὸ τὸ Σατανᾶ τοῦ Μίλτον, δὲν ἀνανοῦνται
πόσα εἶναι ἔκτοπι ἡ παραβολὴ σὲ δύο πλάσματα
τόσο διαφορετικά. Ὁ Σατανᾶς εἶναι τὸ πνεῦμα τοῦ
κακοῦ, εἶναι ὅλη ἡ κόλαση κ' ἔχει ὅλα τὰ πάθη τῆς.
Ὁ Ἐωσφόρος εἶναι τὸ καθαρὸ γένην, δίχως νόσην καὶ
ζωϊκόν, εἶναι ἡ κόλαση ἢ τὸ κακὸν στὸν ὑστερο βαθμὸ
τοῦ ξεπεσμοῦ του. Ἐκεῖνος εἶναι ὁ ἀντιπαθιστὴς τοῦ
Θεοῦ, μ' ὅλες τὰς δυνάμεις του ἀκέραιες καὶ μ' ὅλα
τὰ πάθη του, πρόσωπον δραματικώτατον. Τοῦτος εἶναι
ὁ νικημένος ἀπὸ τὸ Θεὸ καὶ κρυσταλλωμένος, ὁμοῖος
καλλίον μὲ μηχανικὸν ἐλατῆρα, παρὰ μ' ἕνα πλάσμα
ἐλεύθερον ποῦ γνωρίζει τὸν ἑαυτοῦ τὴν στήν πράξιν
του, πρόσωπον ὁλωσθιόλου πεζοῦ. Ὁ Ἐωσφόρος εἶναι ὁ
βασιλεὺς τῆς κόλασης, μὲ τούτη τὴν ἔννοιαν, ποῦ
εἶναι τὸ ποταπώτερον καὶ ὑλικώτερον τοῦ φανέρωμα.
Ὁ Χάροντας δὲν εἶναι ἀκόμη ἡ καθαρὴ κόλαση, δη-
λαδὴ τὸ καθαρὸ ὕλικόν καὶ γιὰ τοῦτο πεζόν, καὶ τέ-
τοιος δὲν εἶναι ὁ διάβολος τοῦ Malebolge, καθὼς ὁ

(1) Μία μεγάλη μπρούζινη κουκουράρα ἔστειλε στὸν
καιρὸ τοῦ Δάντη στὴν Πλατεῖα τοῦ Ἁγίου Πέτρου, καὶ
τώρα εἶναι στὸ περιβόλι ποῦ παίρνει στὸ παλατάκι τοῦ
Ἰννοκεντίου Η'.—Φρασιτσέλης.

Μακρὸν, χοντρὸν, τὸ πρόσωπόν του μοῦ φαινόταν
ὡσὰν στὴ Ρώμῃ τ' Αἰ Πέτρου ἡ κουκουράρα
καὶ σύμμετρα μ' αὐτὸ τὸ κόκκαλόν του τ' ἄλλα.
Κόλαση XXXI. 58-60.

(2) Ἡ Γαριζέντα, ἀπὸ τὴν οἰκογένειαν Γαριζέντη, ποῦ
τὴν ἔχτισε πύργος στὴ Βονωνία πολὺ κλιτὸς. Ἀν ἕνας
σταθὴ ἀποκάτου ἀπὸ τὴν πλευρὰ ποῦ γέρνει, κοιτάζοντας
ψηλά, δταν περνᾷ ἀπάνωθι τῆς ἕνα σύγγερον μὲ δρόμον
ἐναντίον ἀπὸ τὴν κλίση τῆς, θαρρεῖ πῶς ὁ πύργος γέρονε,
καὶ πέφτει.—Φρασιτσέλης.

Ὅπως σοῦ φαίνεται, ἂν κοιτᾷς τὴν Καριζένταν
ἀποκάτου ἀπ' τὴν κλίση, ἂν γνέφῃ ἀπάνωθι τῆς
τέτοιαι λογὴς περνᾷ ποῦ αὐτὴ νὰ γέρονε ἐναντία,
τέτοιος σ' ἐμένα ἐφάνη ὁ Ἀνταῖος ποῦ κοιτοῦσα
νὰ τὸν ἰδῶ νὰ γύρῃ, κ' ἦταν ὥρα τέτοια
ποῦ πολὺ θὰ ποθεῖσα νάμει σ' ἄλλο δρόμον.

Κόλαση XXXI. 136-141.